

Keywords: attitude, professional attitude, personal and professional position, subject, subjectivity, integration.

Відомості про автора:

Ольшевська Яніна Олексіївна – викладач кафедри політичної психології та соціально-правових технологій факультету психології НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна, yan_ina@ukr.net

Information about the author:

Olshewska Y. O. – lecturer in political psychology, social and legal technologies; Faculty of Social and Psychological Sciences and Management NPU Dragomanov, m. Kyiv, Ukraine, yan_ina@ukr.net

Статтю подано до друку 22.06.2017.

УДК 159.9 – 055.82

© Е. М. Попович

Е. М. Попович (м. Ужгород)

**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ НА МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК
УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Попович Е. М. Особливості впливу психологічних умов на моральний розвиток учнів професійно-технічних навчальних закладів. У статті розглядається проблема морального розвитку підростаючого покоління, яка завжди була в центрі уваги науки і суспільства, проте у наш час вона набуває особливої актуальності. Зокрема, висвітлено проблему морального розвитку молоді професійно-технічних навчальних закладів.

Автор пропонує визначення поняття «моральний розвиток», як процес активізації свідомості і самосвідомості через залучення особистості до системи цінностей, формування здатності людини керуватися голосом совісті, жити на засадах доброчесності, підпорядковувати вчинки вищим суспільним нормам і принципам людського співіснування.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури та результатів емпіричного дослідження автор виокремлює психологічні умови, сприятливі для морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів. У статті представлені результати емпіричного дослідження особливостей впливу психологічних умов на моральний розвиток учнів професійно-технічних навчальних закладів. Подано модель психолого-педагогічних заходів підвищення психологічних умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: мораль, моральність, психологічні умови, моральний розвиток.

Постановка проблеми. Згідно статистичних даних, триває зростання підліткової та юнацької злочинності, піддаються сумніву такі особистісні якості як доброта, чуйність, порядність, делікатність, скромність, ввічливість. А тому у середовищі юнаків і підлітків поширюється прагнення хитрувати, обманювати, «бути крутим», тобто набувати рис людини, «яка вміє жити». Підростаюче покоління активно призвичаюється до таких «корисних» для виживання в сучасних умовах явищ як брутальність, хамство, безсердечність, жорстокість, невраховування інтересів інших. Подібні моральні та поведінкові аберації руйнують сім'ї, роблять нестерпною атмосферу у професійних колективах, позбавляють молодь сенсу життя.

У національній доктрині розвитку освіти зазначено, що «мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України...». А тому безумовно, створення психологічних умов морального становлення підростаючого покоління належить до провідних завдань вітчизняної системи освіти.

Особливо актуальною проблема морального розвитку учнівської молоді є в професійно-технічних навчальних закладах, оскільки саме в цій освітній ланці найбільша кількість молоді з неблагополучних сімей. Сьогоднішні учні закладів професійно-технічної освіти в майбутньому стануть фахівцями в різних галузях. Однак, професіоналізм – це не лише відмінні знання, уміння та навички, але й високо розвинуті особистісні якості (моральні, духовні, етичні, культурні тощо).

Аналіз наукових досліджень. Проблематиці морального розвитку особистості присвятили свої науково-психологічні дослідження Г.О. Балл, І.Д. Беха, І.С. Булах, С.У. Гончаренко, М.Я. Грот, І.А. Зязюн, О.В. Киричук, Н.В. Павлик, Е.О. Помиткін, В.А. Пономаренко, В.В. Рибалка, М.В. Савчин, Ж.М. Юзвак та ін. Різні аспекти психологічних умов становлення особистості періоду дорослішання розкрито у працях В.В. Волошиної, Н.І. Бігун, М.Й. Боришевського, С.Д. Максименко, Л.Є. Просандєєвої та ін.

Однак, слід зазначити, що недостатньо дослідженим залишається питання специфічних особливостей, структурних компонентів та психологічних умов морального розвитку особистості учнів професійно-технічних навчальних закладів. Існує потреба у розробці та впровадженні ефективних і сучасних програм психологічного супроводу морального становлення особистості вихованців навчальних професійно-технічних установ; профілактики аморальності та, обумовлених нею, девіацій поведінки підростаючого покоління.

Метою статті є виявлення особливостей впливу психологічних умов на моральний розвиток учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Аналіз філософсько-психологічної літератури свідчить, що уявлення про добро і зло, обов'язок, відповідальність як певні моральні категорії, формувалися вже в часи палеоліту. Моральні цінності розглядалися ще Платоном у його теорії ідей як об'єктивні та «абсолютні», що є важливішими від матеріального буття; у повчанні Володимира Мономаха як основи моральної досконалості людини та суспільства. Мораль пов'язувалася з ідеєю соціального договору (Дж. Лок, Б.Спіноза, І.Кант, Ж.-Ж. Руссо), орієнтацією на поведінку інших (М. Вебер); функцією регуляції людської поведінки та міжлюдських стосунків (Т. Гоббс); власним божественним походженням (М.О. Бердяєв, С.М. Булгаков, В.С. Соловйов, В.В. Розанов, П.Д. Юркевич); з глибинно психологічними потребами, смислами та поведінкою людини (Е. Фромм, В. Франкль, Ю. Габермас); вільним вибором (А. Маслоу). Вітчизняні педагоги та психологи розглядали моральність як основу виховання та формування гармонійно розвиненої особистості (К.Д. Ушинський); поєднання піднесеного почуття добра і міцної волі (С.І. Русова); як вияв добра у вчинках (В.О. Сухомлинський) тощо.

Аналіз існуючих підходів і визначень (І.Д. Беха, Л.І. Божович, М.Й. Боришевського, І.С. Булах, Л.С. Виготського, І.А. Зязюна, О.Л. Кононко, А.С. Макаренка, Л.Ю. Москальової, Т.В. Потапчук, С.Ф. Русової, К.Д. Ушинського, М.В. Савчина, В.О. Сухомлинського та ін.) дозволив встановити, що поняття моралі носить, більшою мірою, соціальний характер і розуміється як система суспільних норм, принципів, які регулюють стосунки в суспільстві; натомість під моральністю найчастіше розуміють індивідуально-психологічну характеристику особистості, яка є носієм моральних норм, законів і принципів. Моральність - це складна особистісна здатність людини керуватися голосом совісті, жити на засадах доброчесності,

підпорядковувати вчинки вищим суспільним нормам і принципам людського співіснування, що виявляється у свідомості та опосередковується через ставлення до добра і зла, до людей, до Батьківщини, до праці, до власних обов'язків, до прекрасного, матеріальних і духовних цінностей.

Моральний розвиток розглядається дослідниками як мета морального виховання молоді. На думку С.Ф. Русової, «Метою морального виховання є: з дитини, якою вона є з природи, витворити різними засобами, що педагогічно нам прислужують, людину в найкращому значенні цього слова, розвиваючи до максимуму всі позитивні здібності і зводячи до мінімуму всі її негативні нахили, витворити з маленьких звірят – діток – громадян із чутливим розумінням справедливості, правди, з широким світоглядом щодо взаємин людських відносин, із ясним, урегульованим процесом думання... з піднесеним почуттям добра і міцною волею» [2, с. 108-109].

Для нашого дослідження особливо важливими є погляди на психологічні процеси, завдяки яким відбувається моральний розвиток особистості.

Важливою передумовою створення психологічних основ морального розвитку особистості виступає теорія відносин В.М. Мясіщева, у якій відзначається, що особистість, включена в систему суспільних відносин, які об'єктивуються для неї у вигляді пануючого у її оточенні відношенні до природи, суспільної і особистої власності, до людей, праці, поступово засвоює їх. А потім вони стають власним відношенням особистості до тієї дійсності, яка її оточує [4, с. 7].

Пріоритети морального розвитку з часом суттєво не змінилися і разом із цим можемо констатувати, що його мета і досі не досягнута в широкому розумінні. Однак за всіх часів існували високоморальні особистості, які були взірцем морального розвитку для інших. При цьому важливо, що ці особистості не були прихильниками лише однієї світоглядної системи: релігії, наукового напрямку чи філософської течії.

Отже, узагальнюючи науково-психологічні погляди ми можемо визначити моральний розвиток, як процес активізації свідомості і самосвідомості через залучення особистості до системи цінностей, формування здатності людини керуватися голосом совісті, жити на засадах доброчесності, підпорядковувати вчинки вищим суспільним нормам і принципам людського співіснування. Спонукальним мотивом морального розвитку на різних його етапах виступає прагнення особистості до врівноваження суперечностей між внутрішніми позиціями, принципами, переконаннями, совістю та зовнішніми соціальними факторами (моральними нормами суспільства, референтної групи тощо).

Теоретичний аналіз проблеми та аналіз результатів емпіричного дослідження процесу морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів дали можливість нам визначити наступні психологічні умови морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів: моральні знання, моральні переконання, моральна самооцінка, ціннісне ставлення до інших, моральна мотивація, моральний самоконтроль та моральна саморегуляція.

Виходячи із виокремлених психологічних умов морального розвитку особистості до основних компонентів морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів ми віднесли ціннісно-мотиваційний (моральні знання та їх рефлексія, моральні переконання), інформаційно-пізнавальний (моральна самооцінка, ціннісне ставлення до інших, моральна мотивація) та поведінковий (моральний самоконтроль, моральна саморегуляція).

Моральні знання та моральні переконання - це психологічні умови формування інформаційно-пізнавального компоненту морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів. Моральний розвиток неможливий без моральних знань та сформованих на них відповідних моральних переконань.

У процесі дослідження ми спостерігали, що учні не помічають моральних ситуацій, дій та вчинків у своєму оточенні, не вміють їх ідентифікувати. Це пов'язано із відсутністю елементарних моральних знань. Тільки осягнувши та зрозумівши сутність моральності людської підліток здатний на власні відповідальні моральні вчинки.

Так, у процесі дослідження ми спостерігали, що учні з високим рівнем моральних знань володіли достатнім багажем моральних норм та правил, мали власну сформовану моральну позицію в житті. Тоді як учні з середнім рівнем моральних знань та переконань хоч і володіють певними моральними знаннями, проте не в достатній мірі, щоб самостійно приймати відповідні рішення та вчинки згідно моральних законів. Учні ж з низьким рівнем моральних знань відзначились, відповідно, і низьким загальним рівнем інформаційно-пізнавального компоненту морального розвитку. Ці учні не орієнтуються у моральних нормах та принципах і не проявляють жодного пізнавального інтересу до власного морального самовдосконалення.

Узагальнюючи погляди науковців та результати емпіричних досліджень відзначимо провідну роль у становленні ціннісно-мотиваційного компоненту морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів таких психологічних умов, як моральна самооцінка, ціннісне ставлення до інших та моральна мотивація.

Моральна самооцінка залежить від ступеню засвоєння учнями моральних знань, моральних взаємин, які у свою чергу трансформуються у відповідні моральні ціннісні ставлення до оточення. Моральна самооцінка є надзвичайно важливим показником загального морального розвитку особистості. Вона являє собою співставлення власної поведінки із гідною поведінкою, прийнятною у соціумі. Саме тому у нашому дослідженні переоцінка власних чеснот призвела до того, що у більше як 80% учнів рівень моральної самооцінки виявився високим. Тоді як ціннісне ставлення до інших високим є тільки у 13% учнів. Це пояснюється ще недостатньою самокритичністю підлітків, бажанням приховати негативні сторони свого Я та здаватись кращим в очах дослідника. Таке бажання видатись кращими підтверджується і результатами досліджень моральної мотивації, де кількість учнів з середнім та високим рівнем мотивації – також значна. Моральна ж мотивація прямо залежна від обраних підлітком цінностей. Обираючи для себе орієнтиром ті чи інші цінності особистість таким чином визначає, якою буде її поведінка, її ціннісне ставлення до інших.

Важливими у становленні поведінкового компоненту морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів являються такі психологічні умови, як моральний самоконтроль та моральна саморегуляція.

Поведінка підлітка не може бути моральною без достатнього рівня розвиненості морального самоконтролю. Під моральним самоконтролем розуміємо здатність підлітка до критичної самооцінки, уміння керувати власними емоціями та їх проявами залежно від ситуацій. Поведінка підлітка з високим рівнем морального самоконтролю відзначається стриманістю, узгодженістю та відповідністю дій моральним догмам. Невід'ємною психологічною умовою поведінкового компоненту морального розвитку являється моральна саморегуляція, як здатність особистості підпорядковувати свою поведінку моральним цілям.

Забезпечення підвищення описаних нами психологічних умов є основою для розвитку компонентів морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів, що забезпечує його загальний розвиток. Тобто підвищення вимог до психологічних умов призводить до паралельного розвитку компонентів морального розвитку, результатом чого є цілісний моральний розвиток учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Для створення описаних вище психологічних умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів необхідні відповідні психологічні та педагогічні заходи підвищення психологічних умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Під психолого-педагогічними заходами підвищення психологічних умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів нами розуміються заходи удосконалення компонентів морального розвитку учнів під впливом психологічних умов.

Схематично модель психолого-педагогічних заходів підвищення психологічних умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів представлена на Рис. 1.

Рис. 1. Модель психолого-педагогічних заходів підвищення психологічних умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів

До педагогічних заходів підвищення умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів ми включили:

- батьківські збори з метою узгодження морального впливу сім'ї та психолого-педагогічного персоналу. Батьківські збори у професійно-технічному навчальному закладі – дуже непроста і клопітка робота куратора. Тому що одні батьки будучи не в змозі справитись зі своїми дітьми, уникають ситуацій, де за них треба червоніти, та щось пояснювати. Інші – надто зайняті матеріальним благополуччям дітей, постійно працюють не покладаючи рук і вважають, що свій батьківський обов'язок таким чином виконують на 100 %. І зовсім небагато батьків, які з'являються на зустріч з куратором, вихователем, бо ясно усвідомлюють свою роль у вихованні дитини.

У таких умовах використання різних форм і методів, залучення батьків до співпраці, творчість педагогів, дипломатичність – запорука успішної взаємодії професійно-технічних навчальних закладів і родини. Основною метою батьківських зборів є об'єднати зусилля батьків та педагогів з метою підвищення психологічних умов морального розвитку учнів;

- тематичні семінари. Як ми вже зазначали, відсутність базових, елементарних моральних знань породжує неправильні, помилкові, аморальні дії та вчинки. Саме тому найбільш зручним засобом для підвищення рівня психологічних знань та моральної обізнаності є тематичні семінари.

Тематичний семінар – це просвітницько-оглядовий захід, за допомогою якого можна охопити велику кількість слухачів і подати великий обсяг навчального матеріалу. Такий вид заходу підвищення умов морального розвитку є зручним та актуальними і для учнів, і для батьків, і для педагогічного колективу;

- залучення молоді до соціально-корисних проектів. Мовою дидактики, це дотримання принципу зв'язку теорії з практикою. Ніщо так не сприяє формуванню високих моральних цінностей, почуття любові до прекрасного як власний моральний вчинок. Основною метою даного заходу повинно бути згуртування, об'єднання підлітків за допомогою корисної праці задля добра і блага людського.

Не потрібно вигадувати ці проекти, не потрібно шукати їх. На жаль, в умовах сьогодення нашої країни подібних проектів, до яких легко можна долучитись безліч. Потрібно лише допомогти учням правильно обрати відповідний проект для себе. Щоб він був посилюючим для підлітків по віку, доступним за місцем розміщення, за ресурсами.

Особливу увагу у нашому дослідженні ми приділили психологічним заходам підвищення умов морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів:

- психологічне консультування учнів з проблем морального самовизначення. Основною метою таких консультувань є допомога в усвідомленні підлітками моральних засад співіснування людей. Дуже важливим у реалізації даного заходу є вміння психолога уважно вислухати учня, створити сприятливу, доброзичливу атмосферу, яка забезпечить відверту і щирю розмову. Психолог, як фахівець, якому підліток довіриться повинен розширити його моральний світогляд, допомогти побачити, переоцінити і переосмислити проблеми і життєві ситуації з точки зору морального права;

- психологічний тренінг морального розвитку учнів. На сьогоднішній день тренінг є одним з найефективніших видів активного навчання. Основною особливістю психологічного тренінгу є те, що отримані знання можна вже і негайно використати на практиці, відчувши та переживши особистий досвід моральної чи аморальної поведінки (залежно від мети вправи). Поряд з великим потенціалом психологічного тренінгу, у нього є також безліч складностей. Тренер (психолог) повинен добре попрацювати з учасниками тренінгу до його початку, щоб налаштувати учнів на відкритість, співпрацю, готовність включатись в тренінгові ситуації,

кооперуватись з іншими учасниками. Психологічний тренінг – це ніби можливість програти життєві ситуації в аудиторії під керівництвом тренера. При правильній організації психологічного тренінгу його ефективність важко переоцінити;

- перегляд відеофільмів моральної спрямованості. В інтернет-епоху отримати доступ до перегляду відеофільмів може кожен бажаючий. На жаль метою кіноіндустрії є впершу чергу отримання прибутку. Саме тому якісне і одночасно виховне кіно не завжди є в топ-рейтингах прокатів, які так люблять і, на які орієнтуються підлітки. Тут психолого-педагогічному колективу професійно-технічних закладів випадає хороша можливість задовільнити розважальний інтерес підлітків у поєднанні з морально-виховним впливом. Підлітки дуже добре вміють ідентифікувати добро і зло в героях, в інших людях. Вони з радістю обговорюватимуть сюжет фільму після його перегляду. І тут головне завдання психолога чи педагога спрямувати обговорення на правильні висновки, заключення. Візуалізація ситуацій морального спрямування на екрані – унікальний метод бачення себе зі сторони;

- залучення учнів до участі у волонтерській діяльності. Волонтер, волонтерство, волонтерська діяльність стали звичними словами для українців за останні роки. На жаль розуміння значення цих слів зводиться до допомоги військовим, солдатам на Сході України. Саме тому такий захід як залучення учнів до участі у волонтерській діяльності доцільно розпочати з ознайомлення учнів з волонтерством у загальному широкому значенні цього слова - добровільної і безкорисливої допомоги потребуючим. Дуже важливо донести до учнів, що волонтерська діяльність – добровільна. Саме тому волонтерська діяльність повинна бути вже ніби як заключним заходом, втіленням у дії засвоєних знань під час консультацій, тренінгу, перегляду відеофільмів. Результатом психологічних заходів підвищення умов морального розвитку повинні бути свідомі власні моральні вчинки учнів.

Висновки. Моральність завжди була одвічною проблемою будь-якого суспільства. Адже суспільство завжди хвилювали проблеми морального розвитку, удосконалення становлення особистості людини. Злободенними і для нашої держави є питання моралі, морального розвитку і морального виховання підростаючого покоління. Особливо гострою залишається проблема морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів. Варто зауважити, що для успішного морального розвитку учнів професійно-технічних навчальних закладів необхідно забезпечити підвищення рівня вище описаних психологічних умов за допомогою відповідних психолого-педагогічних заходів.

Література

1. *Божович Л. И.* Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М., 1968. – 464 с.
2. *Коваленко Є.І., Пінчук І.М.* Освітня діяльність і педагогічні погляди С.Русової / За ред. Є.І.Коваленко – Ніжин, НДПІ, 1998. - 214 с.
3. *Психологические проблемы развития нравственных убеждений: межвузовский сборник научных трудов / Ред. Л.А. Матвеева.* – Ленинград: ЛГПИ им. А.И Герцена, 1987. – 130с.
4. *Слепухина Г.В.* Нравственное развитие старшеклассников в социально-педагогическом процессе. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2006. – 188 с.

Транслітераційний переклад літературних джерел

1. *Bozhovych L. Y.* Ly`chnost` y` ee formy`povany`e v detskom vozpaste / L. Y. Bozhovych. – М., 1968. – 464 с.

2. *Kovalenko Ye.I., Pinchuk I.M. Osvitnya diyal`nist` i pedagogichni poglyady` S.Rusovoyi / Za red. Ye.I.Kovalenko – Nizhy`n, NDPI, 1998. - 214 s.*
3. *Psy`xology`chesky`e problemy` razvy`ty`ya npravstvennykh ubezhdeny`j: mezhvuzovsky`j sborny`k nauchnykh trudov / Red. L.A. Matveeva. – Leny`ngrad: LGPY` y`m. A.Y` Gercena, 1987. – 130s.*
4. *Slepuxy`na G.V. Npravstvennoe razvy`ty`e starsheklassny`kov v socy`al`no-pedagogy`cheskom processe. – M. : Moskovsky`j psy`xologo-socy`al`ny`j y`nsty`tut, 2006. – 188.s.*

Попович Э. М. Особенности влияния психологических условий на нравственное развитие учащихся профессионально-технических учебных заведений. В статье рассматривается проблема нравственного развития подрастающего поколения, которая всегда была в центре внимания науки и общества, однако в наше время она приобретает особую актуальность. В частности, освещена проблема нравственного развития молодежи профессионально-технических учебных заведений.

Автор предлагает определение понятия «нравственное развитие», как процесс активизации сознания и самосознания через привлечение личности к системе ценностей, формирование способности человека руководствоваться голосом совести, жить на началах добра, подчинять поступки высшим общественным нормам и принципам человеческого сосуществования.

На основе теоретического анализа научной литературы и результатов эмпирического исследования автор выделяет психологические условия, благоприятные для нравственного развития учащихся профессионально-технических учебных заведений. В статье представлены результаты эмпирического исследования особенностей влияния психологических условий на нравственное развитие учащихся профессионально-технических учебных заведений. Подано модель психолого-педагогических мероприятий по повышению психологических условий нравственного развития учащихся профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: мораль, нравственность, психологические условия, нравственное развитие.

Popovych Evelina. Features of effect of psychological conditions on moral development of students of vocational schools.

The article deals with the problem of moral development of younger generation, which has always been in the spotlight of science and society, but nowadays it becomes significant. In particular, the problem of moral development of youth at vocational schools is considered here.

The author suggests a definition of "moral development" as a process of revitalization of consciousness and self-consciousness by engaging personality to the system of values, formation of the human ability to be guided by the voice of conscience, to live on the principles of integrity, to subordinate one`s behavior to higher social norms and principles of human coexistence.

Based on theoretical analysis of scientific literature and the results of empirical research the author distinguishes psychological conditions conducive to moral development of vocational schools' students. The article presents the results of empirical research of psychological conditions effect on moral development of students of vocational schools. The author suggests a model of psychological and educational measures to improve the psychological conditions of moral development of vocational schools' students.

Keywords: moral, morality, psychological conditions, moral development.

Відомості про автора:

Попович Евеліна Михайлівна – викладач кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Східно-Європейський слов'янський університет», м. Ужгород, Закарпатська область, Україна, pemik2404@gmail.com

Information about the author:

Porovych Evelin – lecturer in psychology and pedagogy university "East European Slavic University", с. Uzhgorod, Zakarpattya region, Ukraine, pemik2404@gmail.com

Статтю подано до друку 22.06.2017.

УДК 159.98 – 053.4

© Л. В. Усачова, 2017

Л. В. Усачова (м. Київ)

СПЕЦИФІКА РОЗВИВАЛЬНИХ ПСИХОТЕХНІК У РОБОТІ ПСИХОЛОГА- КОНСУЛЬТАНТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Усачова Л. В. Специфіка розвивальних психотехнік у роботі психолога-консультанта з дітьми дошкільного віку. Тема дослідження актуальна як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Проведений теоретичний аналіз даної теми поглиблює уявлення про специфіку розвивальних психотехнік у роботі психолога-консультанта, дає можливість структурувати теоретичний матеріал та визначити напрямки практичної діяльності.

Робота має теоретичний та практичний характер. Проаналізовано достатньо літературних джерел. В результаті аналізу були зроблені висновки, які мають практичну спрямованість.

Аналіз літературних джерел показав, що проблемі розвивального впливу на дитину присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних психологів як Г.Крайг, Р.В.Овчарова, І.В.Дубровіна, А.З.Зак, І.Ю.Матюгін, Є.К.Лютова, Г.Б.Моніна, Г.А.Широкова, М.І.Чистякова, Дж.Лешлі, Дж.Сілберг, Т.Д.Зінкевич-Євстігнеєва, Г.Є.Акімова, Б.П.Нікітін та інших.

У статті наведені приклади розвивальних програм та психотехнік, представлена власна схема розвивальних занять, де виділені структурні компоненти, мета, окремі психотехніки. В загальному структуру заняття можна представити так: загальна розминка; розвивальні ігри; комунікативні та поведінкові вправи або казкотерапія; психогімнастика і релаксація; заключна частина.

Звичайно така структура орієнтовна. Кожен психолог-консультант виходячи із запиту може міняти структуру. Важливо також використовувати в процесі розвивальних занять з дошкільниками рольові ігри та графічні методи, адже саме ці методи актуальні для цього віку.

Ключові слова: психічний розвиток, розвивальна робота, дошкільний вік, психолог-консультант, розвивальні психотехніки, розвивальні ігри, комунікативні вправи, поведінкові вправи, графічні методи, рольові ігри.

Постановка проблеми. Сьогодення – час бурхливого науково-технічного прогресу. Використання інноваційних комп'ютерних технологій у всіх сферах життя людини спричиняє підвищені вимоги до загального рівня інтелектуального розвитку людини, в тому числі і до дітей. Виникає необхідність розвивального впливу на психіку дитини з метою підготовки до суспільного життя.

В психологічній літературі питанню розвивального впливу приділено недостатньо уваги. Психологи акцентують увагу на психодіагностичній, консультативній, корекційній,